

Професійна журналістська освіта: запорізький досвід (до десятиріччя факультету журналістики ЗНУ)

У статті порушуються проблеми сучасної вітчизняної журналістської освіти. Закон України «Про вищу освіту» поставив перед навчальними закладами завдання підготувати конкурентоспроможного фахівця. Викладено основні думки сучасних дослідників системи журналістської освіти. Зокрема, вказано, що фахова підготовка творчих працівників медіагалузі є порівняно молодого, тому відчутним є дефіцит системних досліджень з означеного питання. Однак, на думку вчених, система журналістської освіти разом із медіа динамічно розвивається.

На прикладі діяльності факультету журналістики Запорізького національного університету проаналізовано основні напрями професійної підготовки спеціалістів медіагалузі, вказано шляхи її реалізації. Окреслено основні умови, без яких, на думку автора, неможливо уявити сучасну журналістську освіту.

Ключові слова: журналістика, медіа, професійна освіта, студенти.

Вступ. Професійна освіта – це відповідним чином напрацьована система функціонування соціуму, це сфера реалізації інтелектуальних та соціальних потреб, серед яких чи не найпершими є прагнення до спілкування та розвитку. Невипадково нещодавно прийнятий Закон України «Про вищу освіту» головним завданням вищої школи вважає «підготовку конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях» [1].

Як відомо, система журналістської освіти набагато молодша, наприклад, від педагогічної чи медичної, однак проблема фахової підготовки творчих працівників для засобів масової інформації нині є важливою для сучасного світу, що повсякчас відчуває залежність від мас-медіа.

Проблема професійної журналістської освіти знайшла відображення у дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених О. Вартанової, С. Гуревича, В. Демченка, С. Квіта, О. Колесниченка, С. Корконосенка, В. Лизанчука, І. Михайлина, Б. Потятиника, В. Різуна, Л. Світич. Наприклад, В. Різун вважає: «Сучасна українська журналістська освіта переживає найкращі часи в тому розумінні, що йде активний пошук істини, що освіта не залишається консервативною, а перебуває на шляху тих же пошуків, що й сама журналістика та наука про неї» [2]. Цю думку продовжує І. Михайлин: «Методика навчання журналістиці динамічно розвивається одночасно з самою масово-інформаційною діяльністю... Методика навчання журналістиці так само творчий предмет, як і сама журналістика» [3, с. 78].

Окремі аспекти формування професійних умінь і навичок студентів-журналістів висвітле-

ні в дисертаційних дослідженнях М. Дяченко, А. Лісневської, Л. Нагорнюк та ін. [4; 5; 6].

Аналіз праць з означеної проблеми свідчить, що нині відсутні системні дослідження з проблем фахової підготовки спеціалістів медіагалузі. В Україні немає теорії журналістської освіти, яка би на основі узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду, суспільної практики визначила вимоги як до змісту, так і до форми її організації. Заслугує схвалення в цьому напрямі діяльність науково-методичної комісії з журналістики МОН України, яка розробила освітньо-професійні програми для всіх освітньо-кваліфікаційних рівнів галузі «Журналістика та інформація». На своїх засіданнях комісія, реагуючи на реалії медійної практики, уносить зміни до змісту журналістської освіти, виробляє рекомендації щодо організації фахової підготовки.

Зважаючи на багатоаспектність цієї проблеми, варто вказати, що вона потребує комплексного підходу до вирішення. На наш погляд, сучасна теорія журналістської освіти – це не тільки дослідження суто медійних процесів, а й врахування витоків філософських, психологічних, педагогічних та інших понять.

Мета статті – на прикладі аналізу діяльності факультету журналістики Запорізького національного університету виявити основні шляхи здійснення фахової підготовки спеціалістів медіасфери.

Для реалізації мети необхідно виконати такі **завдання**: виявити основні напрями професійної підготовки журналістів на факультеті; визначити шляхи їх реалізації.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань використано такі загальнонаукові методи: теоретичні (аналіз, порівняння, систематизація теоретичних та дослідних матеріалів);

емпіричні (спостереження, ретроспективний аналіз педагогічного досвіду автора).

Результати й обговорення. За даними інформаційної системи «Конкурс», у 2014 році прийом абітурієнтів на навчання за напрямом підготовки 6.030301 «Журналістика» здійснювали 38 вищих навчальних закладів, які за результатами конкурсного відбору зарахували на перший курс 1238 осіб (даних по Донецькому, Луганському, Східноукраїнському та Маріупольському університетам немає) [7].

Сучасна професійна журналістська освіта – це комплекс теоретичних і прикладних наук про людину, навколишній світ, інформацію. Це така організація життєдіяльності факультету (відділення), кафедри, лабораторії, академічної групи, викладачів, студентів, що сприяє формуванню професійних умінь і навичок для роботи в галузі.

Професійну підготовку журналістів у Запорізькому національному університеті розпочато в 1997 р., коли на філологічному факультеті було відкрито відділення журналістики. Якісне зростання викладацького складу, розширення матеріально-технічної бази для професійної підготовки, збільшення кількості студентів сприяли створенню в 2004 р. факультету журналістики. Сьогодні тут навчаються 660 студентів денної й заочної форм зі спеціальностей «Журналістика», «Реклама і зв'язки з громадськістю», «Видавнича справа та редагування», «Медіакомунікації», викладання фахових дисциплін здійснюють 29 викладачів трьох кафедр (соціальної комунікації, реклами та зв'язків із громадськістю; журналістики; видавничої справи та реагування). Університет має потужну медіабазу: перше в Україні студентське FM-радіо «Юніверс» (нині працює в режимі інтернет-мовлення), локальну телестудію «Юніверс-ТВ», студентський інтернет-портал «Пороги», прес-центр ЗНУ, газету «Запорізький університет», які є також місцем проведення практик для всіх спеціальностей.

На факультеті сформовано концепцію професійної підготовки фахівців медіагалузі, що базується на розумінні цілісності і значущості кожного етапу діяльності і дає можливість системно вирішувати проблему. Поєднання особистісно-орієнтованого та практичного аспектів фахової підготовки, створення моделі журналістського середовища у навчально-виховному процесі надають можливість не тільки формувати професійні вміння і навички, а й визначати шляхи їх реалізації та вдосконалення.

Практика засвідчила: ефективність фахової підготовки буде набагато вищою за умови приходу в університет зацікавленого абітурієнта. Ставши студентами факультету, юнаки та дівчата знають, чого хочуть досягти, реалізують поставлену перед собою мету. Найбільш доцільними в доуніверситетській, як ми його називаємо, період виявились такі форми співпраці: органі-

зація роботи різноманітних гуртків, шкіл юних журналістів у загальноосвітніх та позашкільних закладах, журналістських структурах (редакціях ЗМІ, обласному відділенні Національної спілки журналістів України); участь викладачів і студентів у класних (це можуть бути як окремі уроки розвитку зв'язного мовлення, на яких навчають написання заміток, листів, нарисів, текстів виступів на зборах, так і сприяння у вивченні курсів «Медіаосвіта», «Медіакультура») і позакласних заходах (олімпіади, конкурси), батьківських зборах.

Зміст освіти, кадровий потенціал, матеріально-технічна база нашого факультету забезпечують умови формування журналіста-фахівця у власне університетський період.

Упродовж десяти років на факультеті внесено до навчального плану дисципліни університетського компонента, які, на нашу думку, доповнюють комплекс обов'язкових для вивчення предметів і сприяють професійному формуванню студентства. Зокрема, це дисципліни, що забезпечують чотири спеціалізації («Преса», «Журналістська робота на радіо», «Журналістська робота на телебаченні», «Інтернет-журналістика»), а також «Студійний практикум», «Аналітична журналістика», «Журналістське розслідування», «Новітні медіа», «Постановка голосу», «ЗМІ запорізького регіону», спецкурси «Чорнобильська журналістика», «Книжкові проекти газети “День”», «Журналістсько-літературна діяльність Р. Федоріва» та ін.

Фіксуванню всіх аспектів повсякденної праці студента-журналіста сприяє впровадження у навчальний процес факультету ведення портфоліо. Як свідчить досвід, це допомагає тому, хто вчиться, і тому, хто вчить, наочно побачити результати як спільної, так і індивідуальної роботи, порівняти свої успіхи з роботою інших, а також визначити нові цілі та способи їх досягнення.

Семантика вищевказаного іншомовного слова – «портфель для зберігання окремих сторінок документів, креслень, тощо, а також зразків робіт митця» [8, с. 1129]. Дослідники та педагоги-практики вважають технологію портфоліо не тільки формою контролю та оцінювання навчальних досягнень, але й засобом формування критичного мислення шляхом виконання системи завдань і осмислення їх результатів [9; 10].

Найбільш доцільними на факультеті журналістики є такі види портфоліо: предметне, практико-орієнтоване (портфоліо практики), професійне.

Предметне портфоліо фіксує індивідуальні досягнення студента у процесі вивчення ним певної навчальної дисципліни. Сюди входять навчальні матеріали, результати успішності за весь період вивчення курсу, самостійні, індивідуальні роботи. Наприклад, портфоліо з дисципліни «Теорія і методика журналістської творчості»

включає такі документи: конспекти лекцій із відповідними помітками і напрацюваннями тих, хто вчиться, аналіз прочитаної до практичних занять літератури, курсову роботу, матеріали із засобів масової інформації, що ілюструють певну тему, відгуки про роботу в обласному архіві (як джерелі інформації журналіста), прес-релізи відвіданих заходів, створені студентами і надруковані в пресі матеріали певного жанру.

Відповідно до професійних стандартів вищої освіти журналістська практика – обов'язковий складник навчального процесу. Вона забезпечує поєднання теоретичної підготовки студентів із їх практичною діяльністю у засобах масової інформації, сприяє формуванню творчого ставлення до журналістської діяльності, визначає ступінь їх професійної здатності й напрям медійної спеціалізації.

Формування і вдосконалення професійних умінь і навичок – це процес, що триває протягом усього періоду навчання у вищому навчальному закладі, а потім під час самостійної професійної діяльності. Ми вважаємо, що саме портфоліо – це той метод і засіб, який сприяє найбільш ефективній організації практик студентів-журналістів, у процесі яких формуються фахові вміння і навички. Портфоліо практики не тільки систематизує доробок кожного студента, а й виявляє його рівень навченості, професійні інтереси, недоліки в знаннях і на підставі цього дає можливість проектувати індивідуальний освітній маршрут.

Для тих, хто навчається на факультеті журналістики ЗНУ зі спеціальності «Журналістика», систему професійної практики становлять такі її види: навчально-ознайомлювальна практика без відриву від навчання (II, III, IV семестри); навчально-ознайомлювальна практика з відривом від навчання (після першого курсу); навчально-виробнича практика (після другого, третього курсів, сьомий семестр); переддипломна практика студентів п'ятого курсу.

Згідно з такою системою діяльність студентів поступово ускладнюється від курсу до курсу залежно від мети і завдань навчання на кожному етапі професійного формування, ступеня теоретичної підготовки, а також їх самостійності у процесі творчого зростання, рівня загального розвитку й індивідуальних можливостей.

У портфоліо фіксуються назви редакцій засобів масової інформації, зі специфікою діяльності яких студент-практикант ознайомився, а також перелік створених ним матеріалів із визначенням жанру та інших вихідних даних (де й коли опубліковані, чи прозвучали в ефірі). Якісний аналіз портфоліо практики дає можливість визначити не тільки інтерес до того чи того виду ЗМІ, але й рівень практичних умінь щодо роботи над різними жанрами. Оцінювання змісту такого портфоліо студента здійснюється після завершення кожної практики. Традицій-

но це відбувається у формі презентації, захисту або співбесіди, що відбувається під керівництвом викладача кафедри, відповідального за проведення практики. Завершується робота над портфоліо практики напередодні захисту випускної роботи бакалавра.

Кваліфікаційна робота бакалавра – це підсумок опанування студентом специфіки журналістської діяльності, це звіт перед собою і державою про рівень засвоєння як теоретичної бази, так і набутих практичних умінь і навичок із фаху. Студентська наукова робота бакалавра – це завершене, науково обґрунтоване й логічно викладене дослідження, обов'язковою складовою частиною якого є журналістські матеріали (газетні та журнальні публікації, теле-, радіоматеріали або матеріали інтернет-видань) випускника за всі роки навчання чи спеціально підготовлені до захисту. Під час представлення такої роботи презентація матеріалів портфоліо практики дає можливість аналізувати досягнення автора і засвідчити перед державною екзаменаційною комісією його готовність до професійної діяльності та подальшого навчання.

Усі матеріали портфоліо практики та значна частина із предметного переносяться у професійне портфоліо, активна робота над яким здійснюється на п'ятому курсі. У цей час випускники освітньо-кваліфікаційних рівнів «Спеціаліст» та «Магістр» формують такий вид портфоліо, метою якого є привернення уваги роботодавців і виокремлення власних конкурентних переваг. Це завершальний етап роботи за такою технологією, саме тому у ньому відображаються успіхи і досягнення студента-фахівця впродовж усього періоду навчання в університеті. Таке портфоліо не є обов'язковим, і тому воно формується всіма випускниками, але оприлюднюється за бажанням студента.

Портфоліо складається із двох частин: перша – перелік досягнень студента за певною формою, друга – комплект документів (грамоти, сертифікати, посвідчення тощо), журналістських матеріалів, які свідчають про ці досягнення. Основними розділами професійного портфоліо є такі: 1. Про себе. 2. Мої досягнення. 3. Я у навколишньому світі. 4. Інформація про працевлаштування.

У першому розділі подаються анкетні дані, контактна інформація, фото.

Другий розділ містить такі дані: навчальна діяльність (освіта – який вищий навчальний заклад закінчив, спеціальність, спеціалізація, наявність додаткової освіти; у яких курсах, програмах, семінарах, тренінгах, олімпіадах, стажуваннях із фаху брав участь; рівень володіння іноземною мовою та комп'ютером); наукова діяльність (участь у наукових конференціях, тематика виступів на цих заходах); професійна діяльність (співпраця зі ЗМІ – час і місце практики, перелік матеріалів, що опубліковані чи прозвучали в ефірі).

Інформацію про громадську діяльність у студентські роки розміщуємо у розділі «Я у навколишньому світі». Сюди також варто написати про коло своїх інтересів, наявність автомобіля та посвідчення водія.

Останній розділ є зверненням до роботодавця, де висловлюються бажання автора портфоліо щодо посади та колективу, в якому б він хотів працювати. Вважаємо, що до цього можна додати думки про бачення ролі і місця журналістики у сучасному житті та власні перспективи у професійній діяльності.

Висновки. Актуальною проблемою на сьогодні є пошук шляхів ефективної професійної підготовки журналістів у вищій школі, враховуючи особливості напрямів підготовки та спеціальностей.

Специфіка професійної журналістської освіти будь-якого вищого навчального закладу визначається її суттю, державними стандартами, кадровими і технічними можливостями реалізації.

Факультет журналістики ЗНУ пишається тим, що найкращі його представники працюють у провідних ЗМІ країни та зарубіжжя – близького і далекого. Це свідчить як про потужний потенціал студентів, так і про належний рівень фахової підготовки у вищому навчальному закладі.

Упродовж десяти років факультет відпрацював систему профорієнтаційної роботи, виробив основні підходи до реалізації положень щодо організації професійної підготовки у вищому навчальному закладі. Якісне зростання викладацького складу трьох кафедр, створення потужної бази студентських медіаструктур дали можливість сформувати вибіркочку частину навчального плану, здійснювати підготовку фахівців із чотирьох спеціалізацій.

Навчально-виховний процес на факультеті журналістики Запорізького національного університету організовано так, щоб забезпечити функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів для досягнення основної мети – підготовки конкурентоспроможного фахівця до професійної діяльності в медіа.

Подяки. Висловлюю подяку Запорізькому національному університету за можливість працювати на факультеті журналістики, результатом чого і стало створення цієї публікації.

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (10.09.2014).

2. Різун В. В. Журналістська освіта в Україні [Електронний ресурс] / В. В. Різун. – URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1096/03.07.2014>.

3. Михайлин І. Л. Журналістська освіта і наука : підручник / І. Л. Михайлин. – Суми : Університетська книга, 2009. – 336 с.

4. Дяченко М. Д. Розвиток творчого потенціалу майбутнього журналіста: теорія і практика : монографія / Марія Дмитрівна Дяченко. – Запоріжжя : КПУ, 2012. – 424 с.

5. Лісневська А. Л. Формування професійного мислення майбутніх телевізійних репортерів у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / А. Л. Лісневська. – Луганськ, 2011. – 324 с.

6. Нагорнюк Л. Є. Формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх журналістів у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. Є. Нагорнюк. – Тернопіль, 2009. – 271 с.

7. Інформаційна система «Конкурс». Вступ до вищих навчальних закладів України I–IV рівнів акредитації [Електронний ресурс]. – URL: <http://vstup.info/2014/i2014okr1b38aa3d83-4273-4ee6-9807-9b6f911e9ad1.html> (18.09.2014).

8. *The Oxford Encyclopedic English Dictionary* / ed. by J. Pearsal, B. Trumble. – New York : Oxford University Press, 1996 – 1766 p.

9. Галицких Е. О. Диалог в образовании как способ становления толерантности : учеб.-метод. пособ. / Е. О. Галицких. – М. : Академ. проект, 2004. – 240 с.

10. Пейп Дж. С. Учебные портфолио – новая форма контроля и оценки достижений учащихся / С. Дж. Пейп, М. А. Чошанов // Директор школы. – 2000. – № 1. – С. 75–82.

Подано до редакції 10. 09. 2014 р.

Kostyuk Viktor. Professional journalism education: Zaporizhia experience (decades to the anniversary Department of Journalism).

In this article violates journalistic domestic problems of modern education. Law of Ukraine «On Higher Education» schools set the task to prepare a competitive specialist. The basic idea of modern research system of journalism education. In particular, given that professional training of artists media industry is relatively young, so significant deficit systematic research on its appointed issues. However, according to scientists, journalism education system with dynamic media.

In the example of the Department of Journalism Zaporizhzhya National University analyzed the main trends in professional training media industry, these ways of its realization. The basic conditions without which, according to the author, it is impossible to imagine modern journalism education.

Keywords: journalism, media, professional education, students.

Костюк В. В. Профессиональное журналистское образование: запорожский опыт (к десятилетию факультета журналистики ЗНУ).

В статье раскрываются проблемы современного журналистского образования. Закон Украины «О высшем образовании» поставил перед учебными заведениями задачу подготовки конкурентоспособных специалистов. Рассмотрены основные взгляды современных исследователей системы журналистского образования. Определено, что профессиональная подготовка творческих работников медиасферы относительно молодая, поэтому ощутимый дефицит системных исследований по этому вопросу. Однако, по мнению ученых, система журналистского образования вместе с медиа динамично развивается.

На примере деятельности факультета журналистики Запорожского национального университета проанализированы основные направления профессиональной подготовки специалистов медиаотрасли, названы пути ее реализации. Определены основные условия, без которых, по мнению автора, невозможно представить современное журналистское образование.

Ключевые слова: журналистика, медиа, профессиональное образование, студенты.